

Współczesna Gospodarka

Contemporary Economy
Electronic Scientific Journal
www.wspolczesnagospodarka.pl

Vol. 3 Issue 3 (2012) 13-24
ISSN 2082-677X

KOSZTY I ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z WPROWADZENIEM WALUTY EURO W POLSCE

Aldona Kozakiewicz

Streszczenie

Polska jest jednym z członków Unii Europejskiej. Państwo nie spełnia kryteriów konwergencji potrzebnych do przyjęcia euro, jednak musi tego dokonać w przyszłości. Celem niniejszego artykułu jest zidentyfikowanie potencjalnych zagrożeń i kosztów ekonomicznych, które mogą wystąpić w wyniku integracji Polski ze strefą euro. Kraj traci możliwość prowadzenia autonomicznej polityki pieniężnej. Skala negatywnych efektów zależy m.in. od podejmowanych decyzji przez Europejski Bank Centralny, skuteczności mechanizmów dostosowawczych, rodzaju występujących szoków. Koszty gospodarcze, które mogą ujawnić się w dłuższej perspektywie, związane są z faktem, że struktura ekonomiczna polskiej gospodarki nie będzie idealnie podobna do Unii Europejskiej i wystąpi niska elastyczność płac. Większość krajów strefy euro nie spełnia kryteriów fiskalnych, stwarzając zagrożenie dla gospodarki Eurolandu. W artykule podsumowano możliwe konsekwencje przyjęcia wspólnej waluty, których można się spodziewać w wyniku uczestnictwa w strefie euro.

Słowa kluczowe: euro, ryzyko, konwergencja, polityka pieniężna, strefa euro, zagrożenia

Wstęp

Od 1 maja 2004r. Polska stała się państwem członkowskim Unii Europejskiej. Od tego momentu, wraz z dziewięcioma krajami, uczestniczy w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, posiadając status „państwa członkowskiego objętego derogacją”.¹ Innymi słowy,

¹ „Dziennik Urzędowy” C 83 z 30.03.2010, *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, <http://eur-lex.europa.eu/> (11.05.2012r.)

Polska nie spełnia kryteriów konwergencji niezbędnych do przyjęcia euro, dlatego zobowiązana jest do ich wypełnienia w przyszłości. Waluta euro zastąpi złotówkę.

Uzyskanie korzyści ekonomicznych oraz politycznych było głównym celem powstania strefy euro.² Wprowadzenie jednolitej waluty, przyczynia się do dalszego pogłębiania integracji europejskiej. Pełne uczestnictwo w Unii Gospodarczej i Walutowej, stwarza nie tylko korzyści i nowe możliwości, ale wiąże się z wystąpieniem negatywnych efektów ekonomicznych i społecznych. Doświadczenia krajów strefy euro oraz korzyści i koszty, które w nich wystąpiły, stanowią najlepsze źródło wiedzy na ten temat.

Celem artykułu jest przedstawienie potencjalnych zagrożeń oraz kosztów gospodarczych, jakie poniesie Polska w wyniku integracji ze strefą euro. Pierwsza część artykułu zawiera koszty długookresowe, które powodują niemożność prowadzenia przez Polskę suwerennej polityki pieniężnej. Skala negatywnych efektów zależy m.in. od dopasowania podejmowanych decyzji przez Europejski Bank Centralny do gospodarczych potrzeb państw członkowskich, roli Prezesa NBP w Radzie Prezesów EBC, mechanizmów dostosowawczych. Przyjęcie euro, stwarza koszty wynikające z usztywnienia waluty, a ich stopień zależy od skuteczności kursu walutowego w zapobieganiu szokom. W kolejnej części artykułu przedstawione zostały zagrożenia średniookresowe, tj. wpływ ustalenia kursu konwersji, niebezpieczeństwo nagłego podwyższenia cen, oraz ryzyko utraty konkurencyjności. Koszty administracyjne, finansowe, wybór scenariusza wprowadzenia nowej waluty oraz zaokrąglanie cen podczas przeliczania, stanowią efekty krótkookresowe. Dalsze punkty poświęcone są sytuacji państw członkowskich pod względem przestrzegania kryteriów fiskalnych, determinujących uczestnictwo w Unii Gospodarczej i Walutowej.

1. Koszty długookresowe przyjęcia euro

Wprowadzenie waluty euro w Polsce, powoduje utratę możliwości prowadzenia samodzielnej polityki pieniężnej przez Narodowy Bank Polski. Funkcję tą przejmie Europejski Bank Centralny, który podejmuje decyzje na rzecz całej strefy euro. Skala tych kosztów zależy m.in. od tego, w jakim stopniu polityka pieniężna prowadzona przez EBC będzie adekwatna do potrzeb polskiej gospodarki. Ryzyko niepełnego dopasowania wspólnej polityki monetarnej do poszczególnych państw, może mieć charakter strukturalny bądź cykliczny. Nieadekwatność strukturalna polega na zbyt wysokim lub zbyt niskim ustaleniu przez EBC stopy procentowej, w stosunku do potrzeb w danej gospodarce. Jeżeli kraj cechuje znaczna odrębność poziomu rozwoju gospodarczego, w stosunku do państw członkowskich, to ryzyko nieadekwatności staje się bardziej prawdopodobne. Polska jako jeden z krajów doganiających, w którym tempo wzrostu gospodarczego jest wysokie, będzie potrzebowała stosunkowo wyższej stopy procentowej niż pozostała część Eurolandu. EBC może ustalić za niskie stopy procentowe wywołując presję inflacyjną, co skutkuje przegrzaniem gospodarki.³

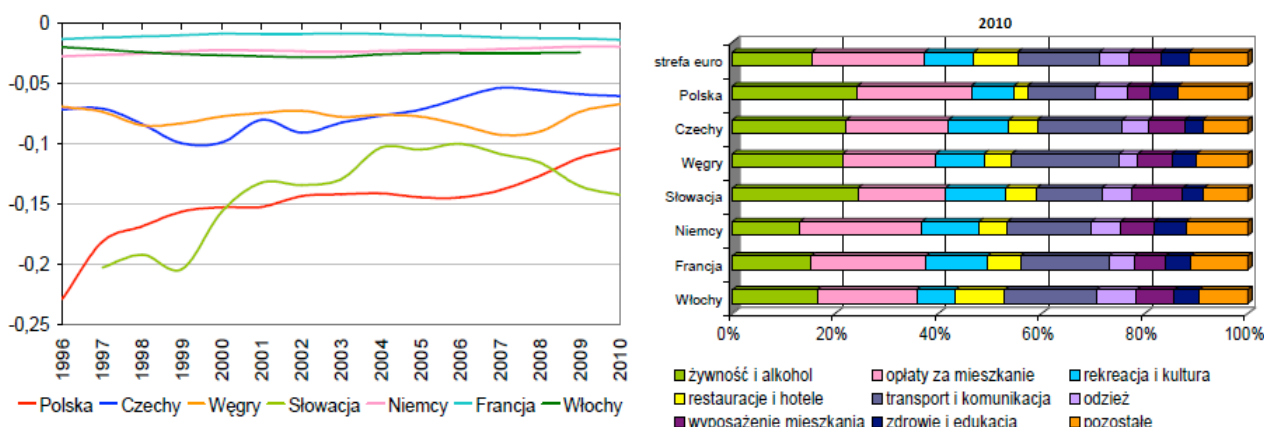
W Polsce, ryzyko efektu stopy realnej ograniczone jest przez kanał konkurencyjności. Prawdopodobny wzrost dynamiki cen byłby okresowy, ponieważ wyższe ceny zmniejszają atrakcyjność towarów krajowych, powodując zmniejszenie popytu na produkty. Mniejsze zapotrzebowanie produkcyjne, skutkuje spadkiem dochodów, a to ograniczy popyt i inflację. Proces dostosowawczy będzie chwilowy, a czas jego trwania zależy od cech gospodarek

² M. Lachowicz, *Europejska Integracja Monetarnej od A do Z*, Bank i Kredyt, Warszawa 2008.

³ *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009.

poszczególnych państw m.in. wrażliwości na konkurencyjność, powiązań handlowych, czy też elastyczności rynku.⁴

Polska gospodarka, w stosunkowo szybkim tempie zbliża się do sytuacji krajów strefy euro, które są bardziej rozwinięte gospodarczo. Zmniejsza to prawdopodobieństwo wystąpienia szoków asymetrycznych, a tym samym maleje ryzyko nieadekwatności polityki pieniężnej. Od 2007 roku utrzymuje się tendencja wzrostowa upodobnienia struktury konsumpcji, do krajów strefy euro (rys.1). Udział dóbr podstawowych w stosunku do PKB jest relatywnie duży, w przeciwieństwie do dóbr o wysokiej elastyczności popytu. Jednak w przeciągu kilku ostatnich lat, stan ten ulega polepszeniu (wydatki na żywność i alkohol spadły z 25,3% PKB w 2009r., do 24,3% PKB w 2010r.).⁵ Poza tym następuje stopniowy wzrost poziomu dochodów, oscylujący wokół wartości w strefie euro.

Rysunek 1. Struktura konsumpcji prywatnej poszczególnych gospodarek (wg COICOP)

Źródło: *Monitor konwergencji cyklicznej 2012*, nr 3, Ministerstwo Finansów, s.3.

Zmniejszenie ryzyka spowodowane jest m.in. dywersyfikacją polskiego eksportu, oraz względnie wysokim poziomem równocześnie importowanych i eksportowanych produktów o podobnych cechach.⁶

Wprowadzenie euro stwarza ryzyko nieadekwatności cyklicznej. Związane jest to ze zmianami poziomu stóp procentowych dokonywanych przez EBC, podczas faz cykli koniunkturalnych. EBC może zmodyfikować wysokość stóp procentowych do poziomu, który nie będzie zgodny z oczekiwaniami gospodarek. Koszt niedopasowania jest tym większy, im mniejsza występuje synchronizacja cykli koniunkturalnych Polski i strefy euro, oraz mniej efektywne mechanizmy służące absorpcji szoków. Ważnym aspektem jest rodzaj pojawiających się wstrząsów. Jeżeli mają podobny charakter we wszystkich państwach strefy euro, decyzje EBC będą korzystniejsze.⁷ Polskę i Euroland cechuje stosunkowo wysoki poziom zsynchronizowania cykli koniunkturalnych.

Po wprowadzeniu wspólnej waluty, państwo nie traci całkowitej możliwości ingerencji w postanowienia związane ze zmianą poziomu stóp procentowych. Prezes Narodowego Banku Polskiego stanie się jednym z członków Rady Prezesów EBC, który będzie uczestniczył w posiedzeniach, mając prawo głosu. Polska poniesie niższy koszt utraty

⁴ A. Torój, *Macroeconomic adjustment and heterogeneity in the euro area, projekt zrealizowany na potrzeby Raportu nt. pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, NBP 2008.

⁵ *Monitor konwergencji cyklicznej 2012*, nr 3, Ministerstwo Finansów, s.3.

⁶ Por.: NBP, *Raport na temat...*, op.cit.

⁷ *Ibidem*, s. 151 – 155.

prowadzenia niezależnej polityki pieniężnej, im większy uzyska udział w decyzjach. Każdy członek Rady Prezesów dysponuje jednym głosem. Zreformowany system wprowadza rotację prezesów, czego skutkiem będzie mniejsze zaangażowanie Polski. Prezes NBP zdobędzie prawo głosu w 59 – 87% posiedzeń, jeżeli liczba członków przekroczy 21 osób.⁸ Pomimo niewielkiego uczestnictwa w procesie decyzyjnym, Polska może wzmocnić swoją pozycję poprzez zaangażowanie w dyskusję, i udział w koalicjach. Jednakże w składzie Rady Prezesów (oraz Zarządu Banku) dominują przedstawiciele najbogatszych państw, a to stwarza niekorzystną sytuację dla krajów o relatywnie mniejszym potencjale ekonomicznym.

Uczestnictwo w euro strefie wiąże się nie tylko ze stratą prowadzenia polityki pieniężnej we własnym zakresie, ale również dotyczy kosztu usztywnienia kursu walutowego. Przychody i koszty przedsiębiorstw dokonujących transakcji na skalę międzynarodową zależą od poziomu kursu, a w konsekwencji decyduje on o wielkości importu i eksportu oraz cenie towarów i usług. Płynny kurs walutowy może być sprawnym instrumentem absorpcji szoków. Brak polityki kursowej powoduje niemożność polepszenia konkurencyjności dóbr krajowych poprzez dewaluacje i rewaluacje. Brak tych działań pogorsza atrakcyjność towarów w wyniku odmiennej hierarchii celów Europejskiego Banku Centralnego. Porzucenie własnego pieniądza stanowi poważny koszt w przypadku, gdy wstrząs w popycie zewnętrznym powoduje spadek eksportu kraju. Negatywnym skutkiem może okazać się wzrost bezrobocia oraz nierównowaga bilansu obrotów bieżących. Znaczny stopień otwartości gospodarki zmniejsza koszt utraty zmiennego kursu walutowego, ponieważ maleje jego użyteczność (obniżenie kosztów transakcyjnych oraz zmniejszone ryzyko kursowe). Z drugiej strony, płynny kurs staje się zagrożeniem dla gospodarki. Jego fluktuacja stwarza ryzyko walutowe, którego następstwem może być przyrost zobowiązań względem zagranicznych podmiotów gospodarczych i spadek należności. W przypadku wspólnej waluty, następuje samoistne zmniejszenie możliwości pojawienia się szoków monetarnych oraz ich ewentualnych negatywnych skutków.⁹ Całkowity bilans korzyści i kosztów z tego tytułu zależy od tego, czy szok jest nominalny, czy ma charakter realny. Wystąpienie wstrząsów niesymetrycznych, przy nieskutecznych innych instrumentach łagodzących zły stan gospodarki, może doprowadzić do wahań cenowo - płacowych.

Tablica 1. Koszty utraty autonomicznej polityki kursowej w Polsce

Szok	Udział w zmienności kursu realnego	Synetria szoku	Efekt integracji
Szok podażyowy	Znaczący(+)	Symetryczny(+)*	Neutralny(0)/niekorzystny(-)
Szok popytowy	Znaczący(+)	Asymetryczny(-)	Niekorzystny(-)
Szok monetarny	Znaczący(+)	Symetryczny(+)*	Korzystny(+)
Szok finansowy	Nieznaczący(-)	Symetryczny(+)*	Neutralny(0)

*przeciętny wynik na podstawie: Stążka A. 2008.

Źródło: opracowanie NBP.

W przypadku szoku monetarnego o znaczącej symetrii, koszt utraty prowadzenia polityki kursowej jest niewielki, dlatego efekt integracji będzie korzystny (tab.1). Płynny kurs walutowy to skuteczny instrument interwencyjny, gdy dominują asymetryczne szoki

⁸ *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*. Red. Kowalewski P., Tchorek G., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2010.

⁹ Stążka A., *The Flexible Exchange Rate as a Stabilising Instrument: The Case of Poland*, projekt zrealizowany na potrzeby Raportu nt. pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej, NBP 2008.

podażowe. W takiej sytuacji integracja jest niekorzystna. Należy pamiętać, że ciągła dewaluacja i rewaluacja nie może być podstawowym instrumentem przywracania równowagi w gospodarce. Administracyjne obniżanie i zwiększanie wartości waluty poprawia konkurencyjność krajów jedynie w krótkim czasie. Nadmierne wykorzystywanie tego narzędzia przyczynia się do wzrostu ujemnych skutków ekonomicznych. W dłuższym okresie pojawiają się oczekiwania dewaluacji, co może wywołać wzrost przeciętnego poziomu cen, powodując odwrotny efekt – pogorszoną konkurencyjność.

2. Zagrożenia w średnim okresie czasu

Polska konkurencyjność gospodarki narażona jest na osłabienie w wyniku ustalenia nieoptymalnego kursu wymiany złotówki na euro. Przez co najmniej dwa lata poprzedzające wejście Polski do strefy euro, kraj musi uczestniczyć w mechanizmie ERM II. Kurs walutowy winien być stabilny, bez administracyjnego obniżenia wartości waluty.¹⁰ Ustalenie kursu konwersji odbywa się w wyniku negocjacji. Polska otrzyma propozycję parytetu. Ryzyko wiąże się z wprowadzeniem waluty po kursie niedowartościowanym lub przewartościowanym. Ustalenie zbyt słabego kursu, w porównaniu do poziomu, który zapewni równowagę gospodarki, powoduje relatywnie niższą cenę dóbr krajowych w stosunku do zagranicznych. W konsekwencji pojawia się nacisk na wzrost cen. Siła nabywczą Polaków zmaleje, w wyniku zmniejszenia płac. Przewartościowany kurs skutkuje spadkiem eksportu i wzrostem importu, oraz relatywnie większym zasobem środków pieniężnych. Ustalenie odpowiedniego kursu konwersji musi uwzględniać zarówno interes konsumentów jak i przedsiębiorstw. Przykładowo, jeżeli za optymalny kurs przyjmiemy 1 EUR = 4 PLN wszyscy, którzy pobierają pensję, otrzymaliby dotychczasową kwotę w złotych, podzieloną przez 4 (tab.2).

Tablica 2. Wpływ kursu konwersji na siłę nabywczą dochodów konsumenta

Rodzaj kursu konwersji	Poziom kursu	Pensja (w zł)	Pensja (w euro)
optymalny	1 EUR = 4 PLN	1000	250
niedowartościowany	1 EUR = 6 PLN	1000	167
przewartościowany	1 EUR = 2 PLN	1000	500

*propozycje kursu konwersji oparte na podstawie przedziału wahań kursu optymalnego 1EUR = 3,8 – 4,2 PLN powszechnie przyjętego przez NBP

Źródło: opracowanie własne.

Sytuacja będzie korzystna dla osób otrzymujących wypłatę, gdy kurs zostanie przewartościowany (złotówka silną walutą). W tym wypadku, płaca po wprowadzeniu waluty euro jest wyższa, niż byłaby po przeliczeniu według kursu optymalnego. Odwrotny efekt występuje, gdy kurs jest niedowartościowany. Za taką samą płacę, pracownik otrzyma mniejsze wynagrodzenie.

Eksporterzy zainteresowani są wysokim kursem walutowym. Słabsza waluta krajowa powoduje, że eksport staje się bardziej opłacalny, ponieważ przychody tego typu firm będą wyższe. Przeciwnie podejście mają firmy importowe. Dążą do tego, aby kurs walutowy był jak najniższy. Im jest on słabszy, tym dobra zagraniczne stają się tańsze.

¹⁰ Gibson H., Tsakalotos E., *EU enlargement, ERM II and lessons from the southern European countries*, South-Eastern Europe Journal of Economics 2005, s. 41-78.

Niedowartościowany kurs konwersji kształtuje wysokie ceny dóbr importowanych oraz wywołuje presję popytu, w konsekwencji przyczyniając się do wzrostu inflacji. Negatywnym efektem może stać się zmniejszenie popytu inwestycyjnego i importu nowych technologii, oraz popytu konsumpcyjnego, ponieważ inflacja powoduje spadek dochodów realnych. Dynamika PKB stanie się mniejsza. Niektóre firmy eksportujące towary, wykorzystują do produkcji swoich wyrobów półprodukty i komponenty z zagranicy. Jest to tzw. wsad importowy w produkty i usługi eksportowane. W tym przypadku rosnące koszty kupna dóbr importowanych wywierają pośredni wpływ na ceny dóbr eksportowanych. Jeżeli koszt półproduktów zagranicznych rośnie, dobra eksportowane stają się mniej konkurencyjne, ponieważ ich ceny rosną. Przewartościowanie kursu pogorsza bilans handlowy. W perspektywie czasu można się spodziewać spadku cen i malejącego popytu na dobra krajowe, a także spowolnienia gospodarczego. W efekcie wzrośnie bezrobocie, płace będą mniejsze, a tempo wzrostu PKB osłabnie. Wymiana waluty po kursie nieoptymalnym prowadzi do zaburzenia dynamiki produkcji. Ceny towarów i usług odgrywają znaczącą rolę przy ustalaniu wartości optymalnej. Wielkość kursu konwersji wpływa na efekt zaokrąglania, dlatego przy wyznaczaniu parytetu należy uwzględnić efekty cenowe.

Oprócz zagrożeń powiązanych z nieodpowiednim ustaleniem kursu konwersji, spadek konkurencyjności gospodarki może być spowodowany gwałtownym wzrostem cen. Związane jest to z efektem Balassy – Samuelsona. Dotyczy to krajów, które zbliżają się poziomem rozwoju ekonomicznego do państw bardziej rozwiniętych gospodarczo. Polega on na tym, że w Polsce wzrost wydajności pracy ma wyższe tempo, niż w krajach wysoko rozwiniętych. Pociąga to za sobą wzrost płac, który w różnych branżach jest taki sam. Następuje wzrost cen w dziedzinach, w których wydajność pracy rośnie szybko i w tych w których rośnie wolniej. W konsekwencji, konkurencyjność międzynarodowa maleje. Jeżeli wzrost wydajności pracy jest proporcjonalny do wzrostu płac, to efekt Balassy – Samuelsona nie występuje, a stabilność makroekonomiczna nie ulega pogorszeniu. Zagrożenie wejścia do strefy euro powoduje taki wzrost cen, jaki jest efektem niedostatecznego dostosowania wydajności pracy do większej płacy.¹¹ Na przykładzie Polski, zjawisko to mogło wystąpić po przystąpieniu do Unii Europejskiej, jednak tak się nie stało. Płace stopniowo wzrastały (tab.3), lecz było to spowodowane zacieśnieniem integracji państw.

Tablica 3. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce Polski

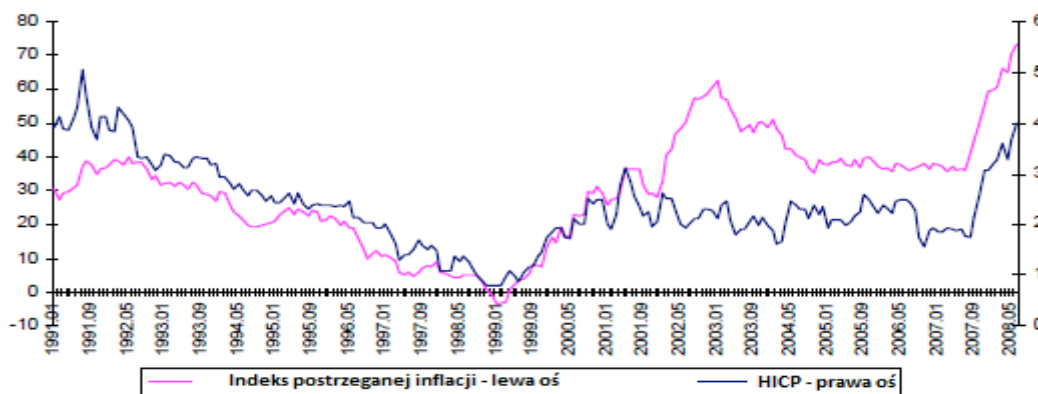
II Kwartał 2004r.	III Kwartał 2004r.	IV Kwartał 2004r.	I Kwartał 2005r.
2224 PLN	2266 PLN	2404 PLN	2292 PLN

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych www.stat.gov.pl

3. Zagrożenia krótkookresowe i koszty operacji wprowadzenia wspólnej waluty

Jednym z podstawowych zagrożeń krótkookresowych jest tzw. efekt cappuccino, czyli zaokrąglanie cen w górę podczas przeliczania. W 2002 roku waluta euro została wprowadzona do obiegu. Pomimo tego, że roczna inflacja wyniosła 2,3% w euro strefie, konsumenci dostrzegali znacznie wyższy poziom tego wskaźnika. Ten efekt nazywany jest „iluzją euro” (rys.2).

¹¹ Lothian J.R., Taylor M.P., *Real Exchange Rates Over the Past Two Centuries: How Important is the Harrod-Balassa-Samuelson Effect*, *Economic Journal* 2008, Vol. 118, Issue 532, pp. 1742-1763.

Rysunek 2. HICP w strefie euro i indeks postrzeganej inflacji.

Źródło: *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*. Red. Kowalewski P., Tchorek G., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2010.

Istnieje wiele czynników sprawczych owej sytuacji. Są to przyczyny ekonomiczne i społeczno - psychologiczne m.in. wspomniane już nagminne dopasowywanie cenowe, wzrost cen najpopularniejszych usług, stosunek do euro, wiedza ekonomiczna, porównywanie starych cen do obecnych, czy też oddziaływanie mediów. Takie postrzeżenie może spowodować fałszywe wrażenie zmniejszenia możliwości konsumpcyjnych, w wyniku spadku siły nabywczej dochodów. Konsumenci mogą zacząć negocjować z pracodawcami o wyższe płace, co może prowadzić do negatywnych rezultatów dla całej gospodarki. Aby zapobiec niepożądanym efektom cenowym, kraje członkowskie podejmowały różnorodne działania. Jednym z takich przedsięwzięć było eksponowanie cen towarów we własnej walucie, oraz euro.¹² Ważnym aspektem jest czas, w którym ten nakaz obowiązuje. Jeśli będzie on zbyt długi, to konsumenci nie będą skupiać swojej uwagi na nowych cenach, zauważając jedynie dawną walutę. Ponadto, istotne są kampanie informujące o tym, jak użytkować euro, jakie efekty mogą wystąpić bezpośrednio po przyjęciu nowej waluty oraz uświadomienie korzyści długookresowych.

Proces wymiany złotówki narzuca obligatoryjne podjęcie różnych inicjatyw systemowych. Wszystkie podmioty posługujące się środkami finansowymi, narażone są na poniesienie nakładów. Dotyczy to w szczególności Narodowego Banku Polskiego, administracji publicznej oraz przedsiębiorstw. Wprowadzenie zmian legislacyjnych, instytucjonalnych i organizacyjnych jest konieczne. Niezbędne staje się wyrażenie budżetu państwa w nowej walucie. Wszelkie przepisy muszą być zgodne z systemem prawnym Eurolandu, co prowadzi do ich nowelizacji. Ułatwieniem może stać się ustawa horyzontalna, zawierająca wszystkie regulacje dotyczące wprowadzenia euro. Dzięki takiemu rozwiązaniu Polska uniknie nadmiernej ilości aktów prawnych, a zarazem proces legislacyjny stanie się krótszy. Należy pamiętać, że ustawie ramowej towarzyszy ryzyko sprzeczności przepisów krajowych i unijnych.

Wielkość kosztów sektora finansowego zależy przede wszystkim od postanowienia, czy euro wejdzie do obiegu w formie gotówkowej i bezgotówkowej w różnym czasie, czy jednocześnie. Pierwsze państwa, które wstąpiły do strefy euro, musiały zastosować scenariusz z okresem przejściowym, ponieważ tylko taki istniał prawnie. Zapewniło to czas niezbędny do wybicia monet i wydrukowania banknotów. Okres podwójnego obiegu jest jednym z determinant wielkości kosztów operacyjnych. Obowiązek przyjmowania obydwu walut

¹² National Euro Changeover Committee, *Dual Display Guidelines 2007*, Guidelines: NECC/0005/06, www.euro.gov.mt (15.05.2012r.)

podczas transakcji gotówkowych, cechuje czasochłonność. Stwarza niedogodności w związku z wydawaniem reszty, a konsument traci swój czas. Pomimo tego, że okres ten może trwać do 6 miesięcy, uczestnicy strefy euro skracali ten termin, w celu poniesienia mniejszych kosztów.¹³

Tablica 4. Przybliżone koszty zastosowania scenariusza Big Bang oraz scenariusza z okresem przejściowym dla Polski (mld zł)

Rodzaj podmiotu	Scenariusz Big Bang	Scenariusz z okresem przejściowym
NBP	1,5 – 2,0	1,5 – 2,0
Administracja publiczna	0,9	1,1
Sektor finansowy	2,3	2,6
Przedsiębiorstwa	15,7	17,0
RAZEM	20,4 – 20,9	22,2 – 22,7

Źródło: *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2009, s. 247.

Na podstawie Raportu NBP, najkorzystniejszy scenariusz to wprowadzenie euro bez okresu przejściowego. Narodowy Bank Polski poniesie taki sam poziom kosztów w obu przypadkach (tab.4). Administracja publiczna, sektor finansowy, oraz przedsiębiorstwa doznają mniejszych strat przy podwójnym obiegu walut.

Proces wymiany złotówki na euro, powinien być odpowiednio zorganizowany. Administracja publiczna zobowiązana jest do określenia nowych przepisów prawnych tj. rozporządzeń i ustawy o sprawnym wdrożeniu waluty euro. Poza tym, konieczna staje się nowelizacja obecnej Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, wymiana istniejących druków, znaczków i wszelkich przedmiotów, na których widnieje stara waluta. Zadania NBP ulegną zmianie. Europejski Bank Centralny stanie się bankiem centralnym Polski, a także przejmie prawo do emisji pieniądza. Zmian wymagać będzie również określona w Konstytucji RP odpowiedzialność prezesa NBP przed Trybunałem Stanów. Kosztownym procesem jest dokonanie modyfikacji w systemach statystycznych i informatycznych, jak również przeliczanie wielkości wynagrodzeń pracowników. Cały sprzęt w przedsiębiorstwach, instytucjach i innych podmiotach będzie musiał zostać wymieniony. Banki muszą zadbać o urządzenia sortownicze, dostarczyć do banków komercyjnych odpowiednią ilość gotówki i wymienić dotychczasowe zasoby pieniężne.

4. Kryteria fiskalne w krajach strefy euro

Traktat o Unii Europejskiej, zobowiązuje kraje członkowskie do trwałego spełnienia kryteriów nominalnych (monetarnych i fiskalnych). Konwergencja nie może być chwilowa. W wyniku przystąpienia do strefy euro, suwerenna polityka fiskalna staje się ważnym elementem łagodzenia niekorzystnych następstw wahań na rynku. Odpowiednia kondycja finansów publicznych, sprzyja działaniom dyskrecjonalnym.

Na podstawie Traktatu z Maastricht, limit 3 – procentowego deficytu budżetowego chroni przed destabilizacją. Państwa członkowskie starają się przestrzegać warunków uczestnictwa w okresie wejścia do strefy euro, jednak w późniejszym czasie większość krajów objęta została procedurą nadmiernego deficytu.

¹³ *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*. Red. Kowalewski P., Tchorek G., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2010.

Tablica 5. Nadwyżka/deficyt budżetowy krajów strefy euro i Polski (% PKB; lata 2007 – 2012)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	PND*
Austria	-0,6	-0,4	-4,1	-4,5	-2,6	3,1	Tak
Belgia	-0,2	-1,2	-5,6	-3,8	-3,7	-3,0	Tak
Cypr	3,4	0,9	-6,1	-5,3	-6,3	-3,4	Tak
Estonia	2,6	-2,7	-2,0	0,2	1,0	-2,4	NIE
Finlandia	5,2	4,5	-2,5	-2,5	-0,5	-0,7	NIE
Francja	-2,7	-3,4	-7,5	-7,1	-5,2	-4,5	Tak
Grecja	-3,7	-7,7	-15,6	-10,3	-9,1	-7,3	Tak
Hiszpania	1,9	-4,1	-11,2	-9,3	-8,5	-6,4	Tak
Holandia	0,2	0,7	-5,6	-5,1	-4,7	-4,4	Tak
Irlandia	0,3	-7,2	-14,0	-31,2	-13,1	-8,3	Tak
Luksemburg	3,7	2,5	-0,8	-0,9	-0,6	-1,8	Tak
Malta	-2,2	-4,7	-3,8	-3,7	-2,7	-2,6	Tak
Niemcy	-0,2	0,0	-3,2	-4,3	-1,0	-0,9	Tak
Portugalia	-2,6	-2,7	-10,2	-9,8	-4,2	-4,7	Tak
Słowacja	-1,9	-2,3	-8,0	-7,7	-4,8	-4,7	Tak
Słowenia	0,0	-1,8	-6,1	-6,0	-6,4	-4,3	Tak
Włochy	-1,5	-2,7	-5,4	-4,6	-3,9	-2,0	Tak
Polska	-1,9	-3,6	-7,4	-7,8	-5,1	-3,1	Tak

*PND – procedura nadmiernego deficytu

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Monitor konwergencji nominalnej* Nr 5/2012, Nr 5/2009, Ministerstwo Finansów, s.3.

W przeciągu ostatnich lat, Estonia, Finlandia i Luksemburg utrzymują trwałe dopasowanie do wymogów (tab.5). Rada Unii Europejskiej jedynie wobec nich nie podjęła decyzji o otwarciu procedury. Na skutek recesji w 2009r., sytuacja budżetowa stała się niekorzystna dla większości państw członkowskich, zatem wszczęto postępowanie na mocy Paktu Stabilności i Wzrostu. Lekceważenie kryteriów fiskalnych przez kraje, mogło powstać na skutek zdarzenia, jakie miało miejsce w 2003r. Pomimo przekroczenia przez Niemcy i Francję wartości referencyjnej, nie podjęto działań sankcjonujących. Zwiększyło to optymizm pozostałych państw, co do przychylnego traktowania. W Polsce wskaźnik deficytu budżetowego utrzymuje się powyżej wartości odniesienia. W 2011r. został on obniżony o 2,2pkt% w stosunku do roku poprzedniego. Zmiana wydaje się korzystna dla kraju, jednak nie można stwierdzić czy utrzyma się przez dłuższy okres.

Warunek maksymalnego długu publicznego (60% PKB), nie jest egzekwowany przez większość państw. Jedynie Estonia, Finlandia, Luksemburg, Słowacja i Słowenia trwale nie przekraczają dopuszczalnego progu zadłużenia (tab.6). Polska również spełnia to kryterium. W najgorszej sytuacji znajduje się Grecja. Udział długu publicznego w PKB jest niemalże trzykrotnie większy od wartości referencyjnej. Kolejne kraje: Włochy (120,1% PKB), Irlandia (108,2% PKB), Portugalia (107,8% PKB), Belgia (98% PKB), Francja (85,8% PKB), Niemcy (81,2% PKB), Austria (72,2% PKB), Malta (72% PKB), Cypr (71,6% PKB), Hiszpania (68,5% PKB) oraz Holandia (65,2% PKB). Od zadłużenia publicznego naliczane są odsetki, dlatego duże zobowiązania są kosztowne.

Tablica 6. Dług publiczny krajów strefy euro i Polski (% PKB; lata 2007 – 2012)

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Austria	59,4	62,5	69,5	71,8	72,2	74,3
Belgia	84,0	89,6	95,8	96,0	98,0	100,5
Cypr	59,4	49,1	58,5	61,5	71,6	76,5
Estonia	3,5	4,8	7,2	6,7	6,0	10,4
Finlandia	35,1	33,4	43,5	48,4	48,6	50,5
Francja	63,8	68,0	79,2	82,3	85,8	90,5
Grecja	94,8	97,6	129,4	145,0	165,3	160,6
Hiszpania	36,2	39,5	53,9	61,2	68,5	80,9
Holandia	45,6	58,2	60,8	62,9	65,2	70,1
Irlandia	25,0	43,2	65,1	92,5	108,2	116,1
Luksemburg	6,9	14,7	14,8	19,1	18,2	21,6
Malta	62,1	64,1	68,1	69,4	72,0	74,8
Niemcy	65,1	65,9	74,4	83,0	81,2	80,7
Portugalia	63,5	66,4	83,1	93,3	107,8	113,9
Słowacja	29,4	27,6	35,6	41,1	43,3	49,7
Słowenia	23,4	22,8	35,3	38,8	47,6	54,7
Włochy	103,5	105,8	116,0	118,6	120,1	123,5
Polska	44,9	47,1	50,9	54,8	56,3	55,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat oraz European Commission Directorate General ECFIN, *Economic and Financial Affairs*, Autumn 2011.

Aby skutecznie nadzorować sytuację budżetową państw strefy euro, tworzone są coraz nowsze przepisy i regulacje. 13 grudnia 2011r. zaczął funkcjonować tzw. „sześciopak”, który wymusza opłaty, na krajach łamiących zasady Paktu Stabilności i Wzrostu.¹⁴

Zakończenie

Poniesienie kosztów w wyniku przystąpienia Polski do strefy euro jest nieuniknione. Narodowy Bank Polski straci możliwość emitowania znaków pieniężnych, jednocześnie nie uzyskując dochodów z tej działalności. Brak płynnego kursu waluty krajowej, stwarza duże ryzyko w przypadku wystąpienia szoków asymetrycznych. Aby zmniejszyć skalę kosztów, wahania mierników ekonomicznych Polski nie powinny odbiegać od pozostałych państw członkowskich. Im większa zbieżność, tym mniejsze ryzyko niezgodności decyzji EBC. Ustalenie kursu, po którym Polska wprowadzi euro do obiegu oraz wybór scenariusza, determinuje wysokość strat gospodarki krajowej. Zarówno niedowartościowanie złotego, jak i jego przewartościowanie staje się niekorzystne dla kraju. Ponadto Polacy omylnie mogą postrzegać wysokość cen towarów, bezpośrednio po wprowadzeniu nowej waluty. Sam proces wdrożenia euro na rynek Polski, powoduje poniesienie wysokich nakładów pracy, kapitału oraz wymaga odpowiedniego zaplanowania tego przedsięwzięcia. Wszelkie zmiany w drukach i dokumentach, systemach informatycznych, wymiana sprzętu, zaopatrzenie w nowe banknoty i monety, kampanie komunikacyjne itp., muszą być precyzyjnie zorganizowane. Niemożność suwerennego stosowania instrumentów polityki monetarnej, może być źródłem ujemnych następstw zachwiań w gospodarce. Należy jednak zauważyć pewien istotny fakt. Dla krajów strefy euro praktyka pokazała, że największym zagrożeniem

¹⁴ *Sprawozdanie ogólne z działalności Unii Europejskiej 2011*, nr COM(2012) 18, Komisja Europejska, http://europa.eu/generalreport/index_pl.htm (11.05.2012r.)

nie jest utrata polityki pieniężnej, lecz pozostawienie polityki fiskalnej w kwestii państw członkowskich. Dotychczas, żadne działania EBC dotyczące polityki monetarnej, nie doprowadziły do kryzysu.

Tablica 7. Inflacja oraz długoterminowa stopa procentowa w Polsce i strefie euro

	12 miesięczna średnia krocząca	
	Stopa procentowa	Inflacja HICP r/r
Polska	5,8	4,0
Strefa euro	2,7	2,8

Źródło: *Monitor konwergencji nominalnej* Nr 5/2012, Ministerstwo Finansów, s.4.

Długoterminowa stopa procentowa w strefie euro jest ponad dwukrotnie niższa niż w Polsce, a inflacja niemal o połowę mniejsza (tab.7.). Grecja i Włochy przez cały okres uczestnictwa w Unii Europejskiej nie przestrzegały obowiązujących kryteriów fiskalnych, a mimo to stały się członkami strefy euro. Zintegrowanie rynków finansowych spowodowało, że oba kraje poczuły się bezpieczne, pomimo ciężącego obowiązku spełnienia warunków uczestnictwa. Członkowie III etapu Unii Gospodarczej i Walutowej uznawani są jako bardziej wiarygodni, niż pozostali uczestnicy Unii Europejskiej. Spowodowało to pożyczanie pieniędzy bankrutującym krajom, w celu uzyskania większych zwrotów.

Podsumowując, kraje wprowadzające nową walutę ponoszą różny poziom kosztów, zależny od indywidualnej sytuacji gospodarczej. Dopiero obecny kryzys, zaostrzył działania władz UE odnośnie polityki fiskalnej. Wprowadzane są coraz nowsze przepisy i nowelizacje istniejących aktów prawnych, zwiększające nadzór nad sytuacją budżetową uczestników Unii Walutowej.

Literatura

1. „Dziennik Urzędowy” C 83 z 30.03.2010, *Wersje skonsolidowane Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, <http://eur-lex.europa.eu/> (11.05.2012r.)
2. European Commission Directorate General ECFIN, *Economic and Financial Affairs*, Autumn 2011
3. Gibson H., Tsakalotos E., *EU enlargement, ERM II and lessons from the southern European countries*, *South-Eastern Europe Journal of Economics* 2005, s. 41-78
4. Lachowicz M., *Europejska Integracja Monetarna od A do Z*, Bank i Kredyt, Warszawa 2008
5. Lothian J.R., Taylor M.P., *Real Exchange Rates Over the Past Two Centuries: How Important is the Harrod-Balassa-Samuelson Effect*, *Economic Journal* 2008, Vol. 118, Issue 532, pp. 1742-1763
6. *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro*. Red. Kowalewski P., Tchorek G., Narodowy Bank Polski, Warszawa 2010
7. *Monitor konwergencji cyklicznej 2012*, nr 3, Ministerstwo Finansów, http://www.mf.gov.pl/_files/_euro/analizy/monitor_cyklicznej/mkc_3.pdf (01.06.2012r.)
8. *Monitor konwergencji nominalnej 2009*, nr 5, Ministerstwo Finansów, http://www.mf.gov.pl/_files/_euro/analizy/monitor/monitor_12_2009.pdf (20.05.2012r.)
9. *Monitor konwergencji nominalnej 2012*, nr 5, Ministerstwo Finansów, http://www.mf.gov.pl/_files/_euro/analizy/monitor/monitor_2012_05.pdf (01.06.2012r.)
10. National Euro Changeover Committee, *Dual Display Guidelines 2007*, Guidelines: NECC/0005/06, www.euro.gov.mt (15.05.2012r.)

11. *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, Narodowy Bank Polski Warszawa 2009
12. *Sprawozdanie ogólne z działalności Unii Europejskiej 2011*, nr COM(2012) 18, Komisja Europejska, http://europa.eu/generalreport/index_pl.htm (11.05.2012r.)
13. Stążka A., *The Flexible Exchange Rate as a Stabilising Instrument: The Case of Poland*, projekt zrealizowany na potrzeby *Raportu nt. pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, NBP Warszawa 2008
14. Torój A., *Macroeconomic adjustment and heterogeneity in the euro area*, projekt zrealizowany na potrzeby *Raportu nt. pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej*, NBP Warszawa 2008

THE COSTS AND RISK OF INTRODUCTION OF THE EURO IN POLAND

Summary

On the 1st of May 2004, Poland became a member state of the European Union. At the moment, it doesn't fulfill the convergence criteria required for the introduction of the euro, but will have to adapt in the future. The aim of this article is to identify potential risks and economic costs that could occur due to Poland's integration with the eurozone. The joining country loses the ability to run an autonomous monetary policy. The scale of adverse effects depends, among other factors, on decisions made by the European Central Bank, effectiveness of adjustment mechanisms and types of shocks. Economic costs may occur on a long time scale, which is related to the fact that economic structure of Polish economy is not exactly similar to the EU and there is low flexibility of wages in Poland. Most countries of the eurozone do not fulfill the fiscal criteria, creating a threat to the economy. The article sums up possible consequences of introducing the single currency that are expected and should be taken into consideration before joining the eurozone.

Keywords: euro, risk, convergence, monetary policy, eurozone, threat

Aldona Kozakiewicz
Studentka Ekonomii
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
e-mail: aldona_kozakiewicz@vp.pl